

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 4 Sayı: 18

Volume: 4 Issue: 18

Yaz 2011

Summer 2011

SOSYOLOJİK BİR OLGU OLARAK MÜZİK (TOKAT ÖRNEĞİ)

“MUSIC AS OF A CASE SOCIOLOGICAL (CASE OF TOKAT)”

Recep CENGİZ*

Özet

Kültürün unsurlarından biri olan müzik aracılığıyla, toplumda; kahramanlık, nefret, aşk, umut gibi öğeler sözlü olarak dile getirilmekte ve paylaşılmaktadır. Bu yönüyle her bir yörenin kendine has dinlenilmekte olan müziği o yöredeki bireylerin toplumsal yaşantılarına vurgu yapmakta ve toplumsal yaşamın aynası olabilmektedir. Bu bağlamda müzik toplumsal yapının bir ürünü olarak çok faktörlü sosyolojik bir olgu olarak doğar, gelişir ve dinlenir.

Araştırmanın konusu, müziğin çeşitli nüfus bileşenlerine göre nasıl ve hangi türlerinin kabul gördüğünün açıklanmasıdır. Araştırmanın amacı, araştırma evreninde ilgi gören müzik türlerini tespit ederek toplumsal ilişkiler ağını saptamaya ve hangi tür müziğin hangi nüfus kategorileri tarafından tercih edildiğinin tespit edilmesi amacıyla yöneltilmiştir.

Tokat merkez ilçe araştırmanın evreni olarak seçilmiştir. Araştırmanın örneklemini ise değişik nüfus bileşenlerini kapsayan üçyüz bireyden oluşmaktadır. Analiz teknikleri ise, 1. Yöntem ve 2. Bulguların yorumlanması olmak üzere iki bölümden oluşturulmuştur. Birinci bölümde; araştırma teorik olarak ikinci bölüm de ise bulguların yorumlanması yapılmıştır. Kısaca, çalışma anket tekniği ile elde edilen bulguların teorik bilgilerle birleştirilmesine, karşılaştırılmasına dayanan yorumlamalardan oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Toplum, Kültür, Müzik, Bileşen, Kategori, Nüfus.

Abstract

Music, a cultural component, is expressed and shared orally together with emotions such as bravery, hatred, love and expectation. Therefore, the music listened emphasizes the social lives of each region and it can be seen as a mirror of the society it belongs to. In this respect music borns, lives and rests as a product of the social structure with multi factorial sociological phenomena.

The subject of the research is to explain which kind of music and how music is accepted according to different kinds of demographical component The aim of the research is to determine the kinds of music paid most attention and the extent of relation

---

* OMÜ Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü.

net it creates, in this way, determine which kind of music is listened by which categories of the population.

Diyarbakır has been chosen as the centre of the research. The examples of the research consist of 150 individuals belonging to different demographic component. The research is commented theoretically in the first part, and expressed with evidence in the second part. In brief, the research consists of combining and comparing the findings obtained with the survey technique to theoretical information and their interpretation.

Key Word: Society, Culture, Music, Components, Category, Population.

1.GİRİŞ

Müzik, bir toplumda mitolojik, dinsel, askeri, sağlık ve eğlence içerikli bir görünüme sahip olmakla birlikte toplumsal bütünleşme ve ayrışma gibi sosyal mesajların da ifadesi olabilmektedir. Müzikal her bir eser, ortama, zamana göre değişebilir nitelikte, kendine özgü dili, yapısı ve anlatım öğeleri ile birlikte birey ve toplumun duygu ve düşüncelerini etkileyebilmektedir. Müzik, bir kültürün sembolik anlatımı veya bir grubun yaşam biçimi olması nedeniyle fonksiyonel olarak bireyi grup içinde uyumlu, katılımcı ve düzenli davranış oluşturmada yönlendirici de olabilmektedir. Örneğin ulusal milli marş, toplumun bütün üyelerine ait bir sembol olması nedeniyle grup içerisindeki üyelerin ırkları, politik durumları veya inançları ne olursa olsun hepsini etkileyebilmektedir. Her müzik türünün, makamın adresi ayrı olduğu için farklı düşündürme, dinlendirme, eğlendirme, sevindirme gibi değişik işlevleri bulunmaktadır.

Müzik; modernleşme, sanayileşme, kentleşme gibi koşullar altında toplum ve birey yaşamında süre giden değişmeye açık, özgün bir biçim ve içerik taşımaktadır. Bu yüzden müzik tercihinde hiçbir tek faktörlü açıklama pratikte, ampirik açıdan doğru olmamaktadır. Şüphesiz, bu durum ve konunun karmaşık bir arka plana sahip olması müziğe sosyolojik yaklaşımı haklı gösterecek bir neden olabilmektedir.

Bilimsel bir disiplin olarak müzikoloji, müzik etkinliklerinin üretimini, icrasını, dağıtımını ve tüketimini toplumsal kültür içinde işlevsel ve yapısal özellikleri ile bilimsel yöntem ve tekniklerle incelese de müzik, toplumsal kültür içinde diğer kültür öğeleriyle ilişki içinde sosyolojisinin konusu olmaktadır. Zira bir toplumun müziği, kendi hayat tarzına, dünya görüşüne, gelenek vb. göre biçimlendiğinden, müzik anlayışı/tercihi toplumdan topluma ve aynı toplum içinde yere ve zamana göre değişmektedir.

Türkiye’de müzik tercihlerinin açıklanması değişik nüfus bileşenlerinin etkisinin belirlenmesinde gözükmemektedir. Bu nedenle, bu çalışma söz konusu amaca yöneltilmiş bir çalışma olarak düşünülmelidir. Bu türden bilimsel araştırmalar, modern Türkiye’nin toplumsal yapısına ilişkin kopuk halkalardan birini bularak yerine oturtma ve tüm toplum içinde bir kültür öğesi olan müziğin önemini ortaya çıkarma olarak değerlendirilmelidir.

Müzik konusu analitik açıdan iki yönüyle ele alınabilir. Bunlardan birincisi, müziği bestelemek, çalmak, söylemek gibi öğelerdir. İkincisi ise, birincisinin de temellendirilmesinde belirleyici olan müziğin toplumda değişik nüfus bileşenleri ve kategorileri içinde tanımlanma ve dinlenme niteliğidir. Örneğin Sufi müziğinin tipik bir unsuru olan Kavvali müziğini bir toplumu tanımlamak amacıyla çok faktörlü sosyolojik olgunun bir öğesi olarak ele alabiliriz. Zira Kavvali müziği, sufi üyelerinin trans konumunda tek vücut olmalarına yönelik karşılıklı gizemsel bir bağ ile kitlelerde ortak bir bilinç sağlaması olarak değerlendirilebilir. Böylelikle Kavvali müziği, kültürel bağlamda, sadece dinsel bir inanç ve ritüel olarak ona şekil verenle yüzleşmeyi sağlamakla kalmaz; aynı zamanda sosyolojik olarak toplum üyelerinin hangi nüfus

bileşenlerinde anlam kazandığına/gerçekleştiğine yönelik bilgileri de bize aktarabilmektedir (<http://www.turkmusikisi.com/makaleler>). Bir sanat eseri olan müziğin dinlenilmesi sadece basit bireysel ve saf estetik tercihlerin ele alınması olmayıp, aynı zamanda müziğin din, ahlak, ideoloji gibi kavramsal içeriğe sahip olduğu da görülmektedir.

Benzer şekilde müzik eserlerinin, sosyal ve doğal nedenlerle toplumsal yaşamda hak arama sürecinin işlemediği, anlaşmazlıkların çözülmediği, hak ve adalet duygularının tatmin edilmediği durumlarda (protest müziğin) ortaya çıkması da onun toplumsal olduğunu göstermektedir. Müziğin dinlenilmesinde önemli görebileceğimiz bir başka etken ise modern toplumlara has olan mesai dışı/enformel zaman olgusudur.

Konuya ilişkin birkaç argüman ileri sürülebilir; Birincisi; müziğin genellikle toplumsal yaşamda var olan toplumsal değerleri ifade etmesi ile varlık kazanmasıdır. Örneğin Türk halk müziğinin hemen hemen her beste ve güftesinin; iyi-kötü, güzel-çirkin, doğru-yanlış gibi tanımlamalar yaparak bir değerler manzumesini ifade ettiğini söyleyebiliriz. İkincisi, toplumsal gerçekliğin hayati problemlerinden olan müzik eserleri sosyal bakımdan modernleşme, sanayileşme, kentleşme gibi koşulların ortaya çıkardığı bir gerçeklik olmasıdır. Örneğin "arabesk" müzik bu açıdan değerlendirilebilir. Sonuncusu ise, müzik türlerinin ve eserlerinin duygusal, psikolojik ve sosyal özellikleri ile süre giden değişmeye açık özgün bir görünürlük içerisinde olmasıdır.

Araştırmanın konusu, çok faktörlü sosyolojik olgu olan müziğin, çeşitli nüfus bileşenlerine göre nasıl ve hangi türlerinin kabul gördüğünün açıklanmasıdır. Araştırmanın evreni *Tokat* il merkezi olarak belirlenmiştir. Araştırmanın örneklemini ise değişik nüfus bileşenlerinden *üçyüz* bireyden oluşmaktadır.

Araştırma; 1. Giriş ve 2. Bulguların Yorumlanması olmak üzere, iki bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde; araştırmanın genel görünürlüğünü belirlemeye yönelik olarak teorik açıklamalarla birlikte, araştırmada kullanılan metod ve tekniklere, kısa bilgiler halinde yer verilmiştir. İkinci bölüm olan bulguların yorumlanması kısmında ise anket tekniğinden elde edilen bilgiler teorik bilgilerle bütünleştirilmeye çalışılmıştır. Kısaca, araştırma; anket tekniği ile elde edilen bulguların teorik bilgilerle birleştirilmesine dayanan yorumlamalardan oluşmaktadır.

2. ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Her toplumun müzik sanatı hakkındaki görüşleri, toplumun sahip olduğu değer ve normlar manzumesi ile birlikte nüfusun karakteristik özelliklerine bağlı olarak belirginlik kazanmaktadır. Aynı toplum içinde zamandan zamana değişen bir olgu olan müziğe yönelik eğilimler, sosyal hayat alanlarının varlık karakterinden toplumsal hayatın yaş, cinsiyet, öğrenim, meslek ve dindarlık düzeyi gibi demografik özelliklere kadar geniş bir yelpazede sosyolojik bir görünüm kazanmaktadır.

Müzik, günümüzde genellikle kitle iletişim araçları ile bireylere aktarılmakla beraber, toplum üyeleri müzik tercih eğilimlerini, sosyal belirleyicilerin baskısı altında belirlemektedirler. Kitle iletişim araçlarının kullanım ve etkisi ile birçok geleneksel toplumda müzik tercihleri belirli enstrüman ve söz alanında sınırlı kalabilirken, modern toplumda müzik tercih göstergeleri geniş bir alanda farklılaşabilmektedir. Bu nedenle müzik tercih eğilimlerinin nedenleri ve sonuçları sadece kitle iletişim araçlarının etkisi ve müzik profesyonelleri ile ilgili olmayıp sosyologlarla da ilgili olmaktadır.

Toplumda müzik tercih eğilimleri, müziğe ilişkin üretilen mal ve hizmetlerin

kalitesinden çeşitli nüfus bileşenlerine kadar geniş bir yelpazede değişkenlik gösterebilmektedir. Her toplumda olduğu gibi toplumumuzda da müzik tercih eğilimleri toplumun farklı kültür öğelerinden etkilenecek belirli bir niteliğe ulaşmaktadır. Söz konusu farklı kültür unsurlarının etkisi altında Tablo 1’de görüldüğü gibi müzikle ilgilenme oranı müziğin toplumun önemseydiği bir alan olduğunu göstermektedir.

Tablo 1: Müziğe Olan İlgisi

Müziğe Olan İlgisi	S	%
Çok İyi	74	24,7
İyi	138	46,0
Orta	65	21,7
Zayıf	23	7,7
Toplam	300	100,0

Çalışmada müziğe ilgi, %7.7 oranında zayıf, %46.0 nispetinde ise çok iyi derecededir. Buna karşılık müziğe ilgi %46.0 oranında iyi, %21.7’ nispetinde ise orta derecede gözükmektedir.

2.2. Çeşitli Nüfus Bileşenlerine Göre Müzik Tercih Eğilimleri

Araştırma, bireylerin dindarlık medeni durum, yaş ve eğitim düzeyi değişkenleri ile müzik tercih eğilimleri arasındaki ilişkileri açıklamaya yöneliktir. Ancak anket çalışmasında medeni durum ve ekonomik düzey ele alınmış olmakla beraber etkin faktörler olmadığı gerekçesiyle yadsınmıştır. Bu başlık altında cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim-öğretim düzeyi, dindarlık gibi değişkenlere bağlı olarak toplumsal müzik tercih eğilimleri açıklanmaya çalışılmaktadır.

2.2.1. Müzik Tercih Eğiliminde Cinsiyet Değişkeninin Rolü

Cinsiyet, bireylerin içinde buldukları toplumda statülerini belirleyen ve buna göre birtakım rollerin gereklerinin yerine getirilmesini sağlayan faktörlerden biridir. Doğuştan kazanılan bir statü olan cinsiyet, toplumsal kurumlar içinde özgün tanımlanmayı ve duruşu gerektirmektedir. Örneğin, her toplumda olduğu gibi toplumumuzda kadının duruşu, erkeğe getirilen tanım ve duruştan farklılık göstermektedir.

Tarih içinde kadına bakışın seyri son bir kaç asırdan beri dünyanın en önemli ve karmaşık konuları arasında yer almaktadır. Toplumda kadın erkekle benzer hak, görev ve sorumluluğa sahip bulunduğu inanıldıktan ve yasal düzenlemelerle belirginleştikten sonra, kadın somut olarak sosyal alanda varlık kazanmıştır. Bütün bu düzenlemelere rağmen, ne geleneksel toplum ne de sanayi toplumu kadın erkek eşitliğinde bütün iddialarına rağmen yeteri kadar başarılı olamamıştır (Ozankaya, 1995; 399).

Modernizmin ve gelişmenin üst basamaklarında yer alan ABD ve Avrupa'nın sanayi toplumlarında kadınlar, az gelişmiş toplumlardaki gibi, çok yoğun biçimde olmasa da yine yönetim ve karar mevkilerinde yer alamamakta hatta müzik tercihleri de dâhil birçok alanda farklılıklar ortaya çıkmaktadır

Toplumumuzda Türk halk müziği, Türk sanat müziği, Tasavvuf müziği,¹ Marş, Pop,² Arabesk,³ Enstrümantal müzik,⁴ Rack gibi müzik çeşitleri genel kabul gören müzik türleri olarak ele alınmıştır. Müzik, evlenme süreçlerinden dinleme ve eğlenme amacına kadar geniş bir alanda kabul gören ve coğrafi genişliği bulunan sosyal bir gerçekliktir.

Tablo 2: Dinlenen Müzik Türleri

Dinlenen Müzik Türleri	s	%
Türk halk müziği	84	28,0
Türk sanat müziği	36	12,0
Tasavvuf müziği (İlahi)	20	6,7
Enstrümantal müzik	5	1,7
Marş	3	1,0
Pop	69	23,0
Arabesk	52	17,3
Rack	9	3,0
Başka	22	7,3
Toplam	300	100,0

Kendi iç dinamikleri ve kültürlerarası etkileşimin yoğun olduğu günümüz toplumlarında müziğin dinleyici niceliğinde ve niteliğinde süre giden bir değişme yaşanabilmektedir. Söz konusu bu nicelik ve nitelik zaman zaman göreceli değer ve normlara bağlı olarak olumlu-olumsuz gibi değerlendirmelere tabi tutulsa da müzik dinlemek eğitimle geliştirilebilecek bir alışkanlık olduğu kadar anne babalar da dinledikleri müzik türleri ile çocuklarına model olabilmektedirler.

bir sosyal gerçek olarak durmaktadır. Tablo 2’de ankete katılanların %28.0’i Türk halk müziği dinlerken %23’ü pop müziği tercih etmekte, %17.3’ü arabesk müziğini, %12.0 Türk sanat müziğini ve %6.7’si ise Tasavvuf müziğine ilgi duymaktadır.

Dinlenmekle birlikte müziğin doğum, nişan, sünnet gibi çeşitli törenlerde kullanılması da toplumda hemen hemen aynı öneme sahiptir. Müzikte kalite, söz içeriğinin ezgiye yansması, yorum, söyleyenin beceri ve sesini kullanma yeteneğine bağlı olarak dünyada her ülke kültürüne damgasını veren bir müzik, bir halk oyunu, bir dans bulunmaktadır. Arjantin’de “Tango”, İspanya’da “Flamenko”, Portekiz’de “Fado”, Türkiye’de ise “Türkü” bunun tipik örneklerini oluşturmaktadır.

Arabesk müziğin ağır duygusal tonu ve söyleniş tarzı ile bireylerin duygu durumunu ve davranışlarını olumsuz yönde etkilediği ve bireyleri saldırganlığa yönelttiği bilinse de araştırma alanında ikinci ve üçüncü derede pop ve arabesk müzik tercih edilmektedir.

¹ Dini müzik, tekke müziği gibi adlar da ifade edilen İslamiyet ile birlikte gelişen geleneksel bir müzik türüdür. Sınırları keskin ve belirgin olmamakla beraber, Alevi-Bektaşî müziği, Mevlevî müziği, Tekke müziği ve Camî müziği olarak da ifade edilmektedir.

² 62-65 arası, Anadolu-pop'un önemli isimlerinin müziğe başladığı ya da tanındığı dönemdir.

³ Bir geçiş müziği olarak kabul edilen arabesk, köyden kente göçen halkın dinlediği bir müzik olarak görülen gurbet acısı, yoksulluk, ezilmişlik, kaygı, özlem gibi sosyal kavramlar ı kullanmaktadır. Genel olarak Türk halk müziği ve klasik müziğin kuralları dışında olmayan zamanla yeni formlar kazanan bir müzik olma özelliğine sahiptir. 80’li yıllarda “dolmuş müziği” olarak kabul edilen bu müzik türü hala önemli dinleyici kitlesine sahip bir müzik olma özelliğini sürdürmektedir (Mostar, Nisan 2006; 14, 34)

⁴ Enstrümantal müzik araçlarının tipik bir örneği “Bağlam”dır. Ülkemizde kullanımı en yaygın olan telli bir Türk halk çalgısıdır. Yörelere ve ebatlarına göre bu çalgıya, Divan sazı, Bozuk, Çöğür, Kopuz, Cura, Tambura vb. adlar da verilmektedir. Aynı şekilde, Karadeniz Kemençesi de buna örnek gösterilebilir.

Tablo 3: Nişan ve düğün törenlerinde tercih edilen müziğin cinsiyet değişkenine göre dağılımı

Cinsiyet	Nişan ve düğün törenlerinde tercih edilen müzik										
		Türk halk müziği	Türk sanat müziği	Tasavvuf müziği (İlahi)	Enstrümantal müzik	Pop	Ara-besk	Yöresel	Davul-zurna	Başka	Toplam
Kadın	S	24	7	8	26	22	10	37	38	14	186
	%	12,9	3,8	4,3	14,0	11,	5,4	19,9	20,4	7,5	62,0
Erkek	S	27	9	12	13	3	3	21	22	4	114
	%	23,7	7,9	10,5	11,4	2,6	2,6	18,4	19,3	3,5	38,0
Toplam	S	51	16	20	39	25	13	58	60	18	300
	%	17,0	5,3	6,7	13,0	8,3	4,3	19,3	20,0	6,0	100,0

Farklı toplumların ve toplumsal alt kültür gruplarının farklı niteliklerle uyguladıkları evlenme süreçleri ile ilgili törenlerde kullandıkları müzik eğilimi ve tutumu değişkenlik göstermektedir. Örneğin bir düğün merasimi için “*gelin ve damadın giriş şarkısı*”⁵ “*ilk dans*”⁶ ve “*pasta*”⁷ bölümlerinden oluşan sürece uygun üç ana müzik teması seçilebilmektedir.

Müzik, geçmişten günümüze toplumlarda nişan ve düğün törenlerinde tercih edilen bir kültür ögesi olma durumunu sürdürmektedir. Dahası, bir doğum günü partisinden bir cenaze törenine, reklam fonlarından, dünya güzellik yarışmalarına kadar tekrarlanan her etkinliğin sözlü ya da enstrümantal müzik eşliğinde yapılması müziğin toplumsal yaşamdaki dinamizmini ve sürekliliğini koruduğunu göstermektedir. Bu yönüyle her törende kullanılan müzik formları, toplumsal sistemin parçalarından her birinin birbirine bağlı olduğunu ve unsurlardan herhangi birinde meydana gelecek olan değişimin sistemin tümünü etkilediğini ve toplumsal bir işlevi yerine getirdiğini söyleyebiliriz (Poloma, 1993; 32-33).

Bu bağlamda toplumda başta nişan ve düğün olmak üzere törenlerde tercih edilen müzik göreceli özellikler taşımaktadır. Hatta bu husus da düğün salonları sahipleri ve diğer tören düzenleme birimleri profesyonellik içinde söz konusu gerçekleri esas alarak konuyla ilgili sosyolojik anlayışlar geliştirmektedirler. Düğün salonları işletmecilerinin ve diğer tören düzenleme birimlerinin toplumun eğitim-öğretim, dini, ahlaki vb. sosyal bakış açısını bilmeleri, onların nişan, düğün ve diğer törenlerin amaca uygunluğunu teşvik edici gereksinimleri önemsemelerine imkân sağlamaktadır.

Tablo 3’te nişan, düğün törenlerinde tercih edilen müziğin cinsiyet değişkenine göre dağılımına bakıldığında tercihlerin farklılaştığı ve kadınların evlilik törenlerinde tercih edilen müzik türlerinde erkek cinsiyetine göre daha çok savrulduğu görülmektedir. Bunun en tipik örneklerini, kadınların evlilik törenlerinde %11,0’ı ve erkeklerin sadece %2,6’sı pop müziği, aynı şekilde Türk Halk müziği⁸ yaklaşık %11’lik farkla tercihleri oluşturmaktadır.

Tablo 3’te bireylerin tercihlerinin toplumun diğer alanları ile benzeşip benzeşmediğini

⁵ Açılış/Kokteyl Müziği: Davetliler gelmeye başladığında, gelin ve damat sahneye çıkmadan önce genellikle sözsüz müzik tercih edilir. Giriş Müziği: yüksek sesle giriş müziği çalınmaya başlanır. www.evliiligim.com

⁶ İlk Dans: Nikâh merasimi tamamlandıktan sonra ilk dans müziği başlar. www.evliiligim.com

İlk dans bittikten sonra tebrik merasimi başlayacağı için fonda sakın bir müzik çalınacaktır. Tebrik ve takı merasimi bittikten sonra konukları sahneye almak için slow veya çok eğlenceli hızlı müziklerle giriş yapılabilir.

⁷ Pasta Müziği: Pasta sahneye çıkarken romantik parçalar değil, daha keyifli şarkılar çalınır, Pasta kesiminden hemen sonra tekrar dans etmek isterseniz ona göre ayrıca bir romantik parça daha seçebilirsiniz..w.www.evliiligim.com

⁸ “Zurna; Üflemeli bir halk çalgısıdır. Sesinin gürlüğü nedeniyle daha çok köy düğünlerinde, asker uğurlamada, spor faaliyetlerinde, halk oyunlarında ve benzeri törenlerde çalınmaktadır. Osmanlı döneminde mehter takımının birincil melodi çalgısı olmuştur. Orta oyununda da kullanıldığı bilinmektedir. Daha çok davul eşlikli çalınmaktadır. Son yıllarda bazı halk müziği çalgı topluluklarında kullanıldığı görülmektedir.

“Davul; Deri veya ipten örme bir kayış yardımıyla omuza asılarak çalınmaktadır. Davulun bir yüzündeki deri kalın, diğer yüzündeki deri ise daha incedir. İnce kısım keçi, kalın kısım ise koyun derisinden yapılmaktadır. Kalın derinin olduğu kısma Tokmak, ince derinin olduğu kısma ise ağaçtan yapılan ince çubuk vurularak çalınmaktadır. Çubuk ile tarama ve tremolo yapmak mümkündür. Bilinen en eski vurma çalgıdır.

kontrol ettiğimiz “çevrenizde duyduğunuz müzik türü genellikle hangisidir” sorusunda alınan cevaplarla Tablo 4’deki veriler karşılaştırıldığında, *Pop, Türk halk müziği ve Arabesk* tercihlerinde önemli bir benzeşmenin olduğu görülmektedir.

Tablo 4: Çevrede Duyulan Müzik

Çevrede duyulan müzik	S	%
Türk halk müziği	66	22,0
Türk sanat müziği	17	5,7
Tasavvuf müziği (İlahi)	5	1,7
Enstrümantal müzik	4	1,3
Pop	119	39,7
Arabesk	39	13,0
Klasik batı müziği	5	1,7
Rack	14	4,7
Yöresel	7	2,3
Başka (yazınız).....	14	4,7
Farkında değilim	10	3,3
Toplam	300	100,0

Bireyler kişisel müzik dinleme eylemlerinin dışında genelde yolculuk, arkadaş sohbetleri ve davetler gibi etkinliklerde de müzik ile karşılaşabilmektedirler. Bireysel tercihlerde ikinci sırada yer alan Pop müzik dışarıda birinci sırada yer alabilmektedir.

2.2.2. Müzik Tercih Eğiliminde Dindarlık Değişkeninin Rolü

Dindarlık tanımlamasında Başgil, dindarlığı bireyin iyiliği ve adaleti, sadece sevdiği için değil, inandığı öbür dünya tasarımı mükâfatını almak için bu inanç ve ritüeli ifa etmesi olarak tanımlamaktadır. Örneğin, dindarların dini görevlerini yerine getirirken iyilik ve adaleti, Allah'ın emri olarak algılanmaktadır. Bunları yerine getirirken de sadece, Allah için yerine getirilmesi gereken eylemler olduğu düşüncesinden hareket edilmektedir (Başgil, 1991; 89-90).

İslam dünyasında müziğin fıkıh ve hadis âlimlerinin eleştirisine maruz kaldığı görülmektedir. (Yıldırım, 2003; 4-Uludağ, 1976; 207-208). Ünlü İslam bilgini Gazali, müziğin ahlaksızlığa yönlendirici tarzlar hariç yasaklığına dair açık bir delil bulunmadığını ve zamana, mekâna ve içinde bulunulan gruba göre haram ya da helal olma durumunun değiştiğini söylemektedir (Faruki, 1985; 47).

Sosyal yaşamda dini nasların yorum farklılığının ortaya çıkardığı gerilimin bir ürünü olan mezhepler, tarikatlar vb. her alanda olduğu gibi müzik alanında da bir uyarıyı ifade etmekte ve karşı bir görüşün doğmasına neden olabilmektedir (Günay, 1998; 207-212). Söz konusu görüşlerin bir yansıması olan Tablo 5’teki verilere bakıldığında, “kutsal olarak kabul edilen dua ve sözlerin okunması ve dinlenilmesinin (kuran, ilahi marş vb.) bir müzik olarak kabul edilmesi” konusu aşağıda görüldüğü gibi gerçekleşmiştir.

Tablo 5: Bazı müzik türlerinin günah olduğu düşüncesine katılmanın Dindarlık Düzeyine göre dağılımı

Dindarlık Düzeyi	Bazı müzik türlerinin günah olduğu düşüncesine katılma				
		Evet	Hayır	Kısmen	Toplam
İyi	S	30	48	42	120
	%	25,0	40,0	35,0	40,0
Orta	S	57	55	43	155
	%	36,8	35,5	27,7	51,7
Zayıf	S	3	21	1	25
	%	12,0	84,0	4,0	8,3
Toplam	S	90	124	86	300
	%	30,0	41,3	28,7	100,0

İslam toplumlarında yüzyıllardan beri, bazıları çalgılara bazıları da sesin etkisine göre müziğe haram, helal gibi hüküm vermişlerdir. İslam'ın Ortodoks yorumu sesleri ikili ayırımla faydalı/meşru; "ulvi hüznler", "Rabbani aşkları" veren sesler ve zararlı/haram; insanı hayattan soğutan, kendini sorgulamaktan uzaklaştıran, düşünmekten alıkoyan "nefsanî şehvati tahrik eden" sesler olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda sosyal hayatın seküler şartları içinde imana sahip çıkanların yaklaşık %61,5'inin kendilerini dine yakın olarak gördükleri göz önüne alındığında, günah olarak kabul edilen ve edilmeyen müzik ile ilgili düşünce ve davranışların göreceli olarak toplumsal bir kabule ulaştığı söylenebilir. Burada dikkati çeken konu dindarlık derecesi artıkça kutsal olarak kabul edilen dua ve sözlerin (Kur'an, ilahi, marş vb.) okunması ve dinlenilmesini bir müzik olarak kabul edilmesinin artmasıdır.

İslam öğretisinin öngördüğü müziğe bakış açısının, toplum üyelerine bu hususta inanç ve ritüel örnekleri sunduğu ve bunların içselleştirilmesini sağladığı anlaşılmaktadır. Dindarlık düzeylerine göre dinle ilgisi az olanların %12 oranında farklılık göstermesi onların Kur'an, ilahi, ve marş gibi kutsalların dokunulmaz olarak görmelerinden kaynaklanan bir sorun olarak değerlendirilmesi mümkündür.

Tablo 6: Dinlenilmesi arzu edilen müziğin dindarlık düzeyine göre kabul edilmesi

Dindarlık Durumu	Dinlenilmesi arzu edilen müzik										
		Türk halk müziği	Türk sanat müziği	Tasavvuf müziği (İlahi)	Enstrümantal müzik	Marş	Pop	Arabesk	Rack	Başka	Toplam
Çok dindar	S	37	21	6	1	2	28	19	2	4	120
	%	30,8	17,5	5,0	,8	1,7	23,3	15,8	1,7	3,3	40,0
Dindar	S	39	13	12	4		37	31	3	16	155
	%	25,2	8,4	7,7	2,6		23,9	20,0	1,9	10,3	51,7
Dinle ilgisi az	S	8	2	2		1	4	2	4	2	25
	%	32,0	8,0	8,0		4,0	16,0	8,0	16,0	8,0	8,3
Toplam	S	84	36	20	5	3	69	52	9	22	300
	%	28,0	12,0	6,7	1,7	1,0	23,0	17,3	3,0	7,3	100,0

Dinlenilmesi özel bir istek gerektiren enstrümantal ve sözlü müzik, tercihleri arasındaki ayırımın önemsenip önemsenmediğinin tespit edilmesi amacıyla yönelik olarak seçtiğimiz "hangi tür müziğin dinlenilmesini arzu edersiniz?" sorusuna verilen cevaplara dindarlık düzeyi açısından bakıldığında değişken bir tercih alanını oluşturduğu ve müzik tercihlerinin dini faktörlerin etkisi altında karmaşık bir yapı sergilediği görülmektedir.

Tablo 6'da, dindarların genellikle %50 oranında sözlü müzik olarak Türk Halk ve Pop müziği dinledikleri, dinle ilgisi az olanların ise %16,0'lık bir farkla Rock müziği tercih ettikleri görülmektedir. Bu durumda dindarlığın müzik tercihlerinde belirleyici bir unsur olduğu söylenebilir.

Müzik tercihinin coğrafi mekân ya da yerel kültür örnekleriyle ilişkisini ele alan değerlendirmeyi sunan Tablo 9'daki veriler müzik tercih eğiliminde öğrenimin etkisinin yerellikten ulusallığa ve evrenselliğe yönelimdeki etkisi olarak değerlendirilebilir.

Tablo 7: Günümüzde yaşanan müzik gelişmelerini toplumun genel yapısıyla uyumlu görmeyen Dindarlık Düzeyi Değişkenine Göre Dağılımı

Dindarlık Düzeyi	Günümüzde yaşanan müzik gelişmelerini toplumun genel yapısıyla uyumlu görme			Toplam
		Evet	Hayır	
İyi	S	72	48	120
	%	60,0	40,0	40,0
Orta	S	91	64	155
	%	58,7	41,3	51,7
Zayıf	S	16	9	25
	%	64,0	36,0	8,3
Toplam	S	179	121	300
	%	59,7	40,3	100,0

Dindarlıkla din arasında kitabi olarak çoğu zaman farklılıklar bulunduğu belirtilmekle beraber dindarlıkla din arasında bir yakınlığın bulunduğu da inkâr edilemez. Bu bağlamda Toplumumuz, mensubu bulunduğu İslam dininin dayandığı temel paradigmalara bağlı kalarak kendine özgü bir müzik anlayışı ve pratiği oluşturmuştur.

İslam'ın düalist yorumu olan "yalın dini tecrübe" ile "sufi dini tecrübe", bir toplumsal çözülme kriteri olarak müziğin de dahil olduğu bir çok kültür ögesi üzerinde teolojik ve sosyal bakımdan farklılaşmaya neden olmuştur. Ünlü Alevi-Bektaşî düşünürlerinden olan, edebi sanatların icra edilmesinde etkili olabilen Nesimi'nin, Pir Sultan Abdal'ın ve Hallac-ı Mansur'un öldürülmesi, bu anlama ve açıklama düzeyinin ortaya çıkardığı çatışmanın tipik örnekleridir.

Günümüzde de gerilimin ve çatışmanın temelinde bu anlama ve açıklama sorununun bulunduğu gözden uzak tutulmamalıdır (Günay, 1986; 15-16) Bu bağlamda ayrışma, dini yorum farklılığından kaynaklandığı gibi, belli bir ırk özelliğine, kültürel veya siyasî faktörlerden de oluşabilir. Bu durumda ırk gurubu kavramının eş anlamlısı *etnik azınlık gurubu* olsa da etniklik; din, dil, ırk gibi öğelerin etkisi altında anlam kazanabilmektedir. Özellikle dinî unsurlar, her tür toplumda siyasî ve sosyal bir sorumluluk yüklenerek farklı bir kimliğin oluşmasını sağlayabilmektedir (Marshall, 1991; 215-216).

Araştırma kapsamında ankete katılanların dindarlık düzeylerine göre, tercih edilen müzik dili ve lehçesi açısından değerlendirildiğinde, Türkçe müzik dinleme eğiliminin dindarlarda %50, çok ve az dindarlarda ise yaklaşık %33 oranında olduğu anlaşılmaktadır. Kürtçe müziğin dinlenme oranı ise %45.5 ile çok dindarlarda daha yüksek görülmektedir.

Tablo 8: Geleneksel müziklerin dinlenmesini bir toplumsal geri kalmışlık görme

Geleneksel müziklerin dinlenmesini bir toplumsal geri kalmışlık görme	S	%
Evet	42	14,0
Hayır	258	86,0
Toplam	300	100,0

2.2.2. Eğitim-Öğretim Değişkeninin Müzik Tercih Eğiliminde Rolü

Günümüz endüstrileşme sürecinde oluşturulan teknolojinin ve ihtisaslaşmanın önemli bileşenlerinden biri bilimsel bilgidir. Bu bağlamda bilimsel bilginin, başta ekonomik olmak üzere bütün kurumsal alanlarda gelişmenin tetikleyici unsuru olduğunu söyleyebiliriz. Geçmişten günümüze pek çok sanatçı ve bilge kişi bilimsel bilgiyi müzik alanında hem teorik

hem de pratik olarak topluma aktararak varlık karakterlerini böylece sürdürmeyi başarmışlardır.

Tablo 9: Müzik Tercih Eğilimlerinin genişliğinin öğrenim durumu değişkenine göre dağılımı

Eğitim Düzeyi	Müzik Tercih Eğilimlerinin genişliği					
		Yöresel	Bölgesel	Ulusal	Yabancı müzik	Toplam
Okur-yazar değil	S %	- -	- -	3 75,0	1 25,0	4 1.3
Okur-yazar	S %	- -	3 75,0	1 25,0		4 1.3
İlkokul	S %	8 30,8	6 23,1	11 42,3	1 3,8	26 8.7
Orta okul ve dengi	S %	9 30.0	12 40.0	6 20.0	3 10.0	30 10.0
Lise ve dengi	S %	23 17.6	33 25.2	66 50.4	9 6.9	131 43.7
Üniversite	S %	15 14.3	16 15.2	62 59.0	12 11.4	105 45.0
Toplam	S %	55 18.3	70 23.3	149 49.7	26 8.7	300 100,0

Toplumumuzda Osmanlı döneminde yaygınlaşmaya başlayan Batı müziği, 1925'te çıkarılan Tekke ve Zaviyelerin kapatılmasına dair kanunla gelişme göstermiş olsa bile, batı müziğine/yabancı müziğe olan ilgi geçen bu süreye rağmen ciddi bir dinleyici kesimi oluşturamamıştır.

Modern ve postmodern ortamlarda bulunmaya imkân sağlayan yabancı müzik ile ilgili birçok müzik/müzik programları, çok daha çekici ve dinlendirici bir ortam oluşturma gayreti içinde olmasına rağmen müzik tercih eğilimlerinde Türk toplumunda etkin olamamıştır. Başta televizyon programları olmak üzere yayınlar ve en önemlisi de internet ortamında yabancı müzik yayınlarına kolayca ulaşılabilir olunmasına rağmen bireylerin müzik tercihlerinde dar alanda kalması aşılamamıştır. Özellikle günümüzde önemli bir güç haline gelen kitle iletişim araçlarının hem yönlendirme hem de ikna etme gücü dikkate alındığında, bireylerin bu hususta kitle iletişim araçlarının etkisine açık olmadığı görülmektedir.

Tablo 10: Müziğin milli ve dini duyguları harekete geçirdiğine inanmanın yaş değişkenine göre dağılımı

Yaş	Müziğin milli ve dini duyguları harekete geçirdiğine inanma			
		Evet	Hayır	Toplam
Okur yazar değil	S %	4 100,0		4 1.3
Okur yazar	S %	2 50,0	2 50,0	4 1.3
İlkokul	S %	20 76,9	6 23,1	26 8.7
Orta okul ve dengi	S %	20 66,7	10 33,3	30 10.0
Lise ve dengi	S %	95 72,5	36 27,5	131 43.7
Üniversite	S %	75 71,4	30 28,6	105 35.0
Toplam	S %	216 72,0	84 28,0	300 100,0

Müzik, duygusal etki, kan dolaşımı ve kas faaliyetleri gibi belirli fizyolojik cevaplar oluşturmaktadır. Örneğin, savaş danslarında ve Osmanlı savaş geleneğinin tipik bir ögesi olan mehter marşında kullanılan müziksel ritimler fiziksel enerjiyi arttırmaktadır. Savaşta askerlerin psikolojik olarak şiddete hazırlanması amacını taşıyan tamamlarının çalınması, dini ritüellerin ifa edilmesi esnasında yaşanan trans halinin sağlanması için bir ya da birden çok müzik enstrümanının ve sesin kullanılması müziğin milli ve dini duyguları harekete geçirdiğinin önemli göstergeleri olmaktadır.

Tablo 10'da bütün yaş gruplarında müziğin milli ve dini duyguları harekete geçirdiğine inanmanın tamamen ve kısmen %72.0 olarak ortaya çıkması, sesin her türünün kendi bağlamı içinde bir mana taşıdığı insanlık dünyasında müzik seslerinin her birinin toplumsal kültür içinde bir anlam ifade ettiği belirginlik kazanmaktadır.

Tablo 11: Müzik türünün tercih edilmesinde etkili olan öğenin yaş değişkenine göre dağılımı

Eğitim düzeyi	Müzik türünün tercih edilmesinde etkili olan öğe						
		Kişisel tercih	Aile	Arkadaş çevresi	Okul çevresi	İş Ortamı	Toplam
Okur yazar değil	S	2		2	-	-	4
	%	50.0		50.0			1.3
Okur yazar	S	2		2	-	-	4
	%	50.0		50.0			1.3
İlkokul	S	7	5	4	-	10	26
	%	26.9	19.2	15.4		38.5	8.7
Orta okul ve dengi	S	18	3	3	-	6	30
	%	60.0	10.0	10.0		20.0	10.0
Lise ve dengi	S	96	9	15	4	7	131
	%	73.3	6.9	11.5	3.1	5.3	43.7
Üniversite	S	92	4	5	2	2	105
	%	87.6	3.8	4.8	1.9	1.9	35.0
Toplam	S	217	21	31	6	25	300
	%	72,3	7,0	10,3	2,0	8,3	100,0

Bireyin, sosyalleşme sürecinde önemli araçları olan aile okul ve diğer sosyal çevrenin onun toplumsal kültür özelliklerini kazanmasında belirleyici olmasına rağmen, Tablo 11'de müzik tercihlerinde bütün eğitim düzeylerinde önemli oranda kişisel tercihlerin ön plana çıkması müzik tercihlerinin oluşmasında sosyal niteliklerden çok psikolojik unsurların etkili olduğunu göstermektedir.

Eğitim düzeylerine ayrı ayrı bakıldığında ise, eğitim düzeyi yükseldikçe kişisel tercihin yükseldiği ve arkadaş çevresinin etkisinin azaldığı görülmektedir. Dikkat çeken en önemli husus ise müzik derslerinin verildiği bir okul dönemi olmasına rağmen okul çevresinin müzik türünün tercihinde nerede ise hiç etkisinin olmamasıdır.

Tablo 12: Geleneksel müziklerin modern tekniklerle yeniden yorumlanmasının Eğitim Düzeyine göre dağılımı

Öğrenim düzeyi	Geleneksel anlamda kendine yer edinmiş müziklerin modern tekniklerle yeniden yorumlanmasına katılma			Toplam
		Evet	Hayır	
Okur yazar değil	S %	-	4 100,0	4 1.3
Okur yazar	S %	2 50,0	2 50,0	4 1.3
İlkokul	S %	11 42,3	15 57,7	26 8.7
Orta okul ve dengi	S %	11 36,7	19 63,3	30 10.0
Lise ve dengi	S %	70 53,4	61 46,6	131 43.6
Üniversite	S %	72 68,6	33 31,4	105 35.0
Toplam	S %	166 55,3	134 44,7	300 100,0

Kültürlerarası etkileşimin yoğun olduğu günümüzde çeşitli etkenlerle sürekli gelişen, değişen yenilenen müzik, tarihin her döneminde kendini gösteren ve toplumsal etkileşimle yaşanan bir süreci ifade etmektedir.

Günümüz koşullarında küresel kültürün etkisiyle gelişen, değişen ve karmaşık süreçlere yönelen kendine özgü bir görünüm kazanan müzik, sürekli bir ayrılma ve yeniden bütünleşme dinamiği içinde *etnik, teknolojik, finansal, medya ve ideolojik* araçlardan etkilenmektedir. Bu etki geleneksel anlamda kendine yer edinmiş müziklerin modern tekniklerle yeniden yorumlanmasına imkân sağlamakta ve bireylerin eğitim düzeyine göre değişmektedir. Çalışma, bu durumun eğitim yükseldikçe onaylandığını göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Benzer şekilde, ülkemizde yaşayan müziksel renklerin, köyden kente göç ile birlikte değiştiği, otantik inceliklerle parıldadığı ve halk ezgilerinin folklorla bütünleşen bir kulak alışkanlığına ve yaşam biçimine dönüştüğü görülmektedir. Ancak bu durumun eğitim düzeylerine göre farklı kabul gördüğü anlaşılmaktadır. Örneğin, müziğin klip ile çalgısal ifadesinin teknolojik ve modern biçimini, müziksel yaşama ilişkin değişimi, eğitim düzeyi yükseldikçe kabul görmektedir.

Çocuklardan gençlere, gençlerden yaşlı kuşaklara yayılan değişik müzik öğeleri teknolojinin de katkısıyla toplumda giderek daha baskın hale gelmesine karşılık eğitim düzeyi açısından farklı yorumlamaya tabi tutulmaktadır. Türkiye, günümüzde doğu ve batı etkileşimli medeniyetler zincirinin ortasında kaçınılmaz olarak yaratıcı, özümseyici, heyecan ve enerji verici müzik anlayışları geliştirebilmektedir.

2.2.3. Yaş Değişkeninin Müzik Tercihinde Rolü

Yaş, kişilerin toplumda genç, yaşlı vb. konumlarını belirleyen ve buna göre birtakım rollerin ifa edilmesini sağlayan önemli faktörlerden biri olması nedeniyle, medeni durum değişkeninde olduğu gibi, yaş değişkeninde de bireylerin rolleri değişmektedir. Yaş durumu ele alınırken, 30 yasa kadar olanlar "genç" kategorisine, 30-40 yaşları arasındakiler "yetişkin" kategorisine 41-50 yaşlar, "orta yaş" grubuna, 51 yaşın üzerinde olanlar da "yaşlı" kategorisine

dahil edilmiştir. Örnekleme dâhil edilenlerin yaş durumlarına göre dağılımları Tablo 13'te görülmektedir.

Tablo 13: Müzik dinleme amacının yaş değişkenine göre dağılımı

Yaş	Müzik dinleme amacı						Toplam
		Biyolojik rahatlık	Psikolojik rahatlık	Sosyal rahatlık	Biyolojik, Psikolojik ve Sosyal rahatlık	Boş zaman değerlendirme	
18-23	S	5	25	6	55	37	128
	%	3,9	19,5	4,7	43,0	28,9	42,7
24-29	S	5	18	12	39	15	89
	%	5,6	20,2	13,5	43,8	16,9	29,7
30-40	S	6	8	5	27	7	53
	%	11,3	15,1	9,4	50,9	13,2	17,7
41-50	S	1	7	1	10	4	23
	%	4,3	30,4	4,3	43,5	17,4	7,7
50 üzeri	S	1	1	2	2	1	7
	%	14,3	14,3	28,6	28,6	14,3	2,3
Toplam		18	59	26	133	64	300
		6,0	19,7	8,7	44,3	21,3	100,0

Tarihsel olarak incelendiğinde büyüsel, dinsel, askeri ve eğlence amaçlı olarak kullanılan müziğin hastalıkların tedavisinde de kullanılmış olması onun, sağlıklı olmak/kalmak olarak kabul ettiğimiz gerek dinlenmek, eğlenmek gerekse hoş vakit geçirmek için insan sağlığına etkisi açısından kabul gördüğünü göstermektedir.

Müzik, insanlar arasında birliği ve kardeşliği yaratmakta aracı olabilmektedir. Örneğin, bir müzik olarak ulusal milli marş, bir toplumun bütün üyelerine ait bir sembolik anlatım olarak gerçekleşebilmektedir. Burada grup içerisindeki üyelerin ırkları, politik durumları veya inançları ön plana çıkabilmektedir.

İnsan müzikle yalnızca iletişim kurmakla kalmamış, müziği psikolojik sorunlarını gidermek için de bir yardımcı araç olarak kullanmıştır. Müzikle tedavi, zihinsel özürü veya emosyonel sorunları olan çocukların ve erişkinlerin psikolojik rahatsızlıklarını belirlemede, bunlara çözüm getirmede yol gösteren bir araç olmuştur.

Tablo 13'te, sağlıklı olmak/kalmak olarak kabul ettiğimiz gerek dinlenmek, eğlenmek gerekse hoş vakit geçirmek için müziğin dinlendiği ve insan sağlığına etkisinin kabul gördüğü anlaşılmaktadır. Müzik dinleme tercihlerinde "...güzel sesi dinlemede kalp huzuru ve Tanrı ile birleşme/bir olma zevki vardır." (Mevlana-Mesnevi) sözünün geçerli olduğu görülmektedir. Bu bağlamda araştırma alanında bireylerin Biyolojik,⁹ Psikolojik¹⁰ ve Sosyal rahatlık¹¹ sağlamada müzikten yararlandıkları söylenebilir. Çocuklardan gençlere, gençlerden yaşlı kuşaklara yayılan değişik müzik öğeleri teknolojinin de katkısıyla toplumda giderek daha baskın hale gelmesine karşılık eğitim düzeyi açısından farklı yorumlamaya tabi tutulmaktadır. Türkiye, günümüzde doğu ve batı etkileşimli medeniyetler zincirinin ortasında kaçınılmaz olarak yaratıcı, özümseyici, heyecan ve enerji verici müzik anlayışları geliştirebilmektedir.

⁹ Müziğin duygusal etkileri hafif de olsa, belirli fizyolojik cevaplar oluşturmaktadır. Örneğin, kan dolaşımında veya nefes alma sürecindeki değişikliklere neden olmaktadır.

Müziğin ritmi kas faaliyetlerini ve bedensel hareketleri uyarmaktadır. Belirli ilkel danslar, örneğin; savaş dansları fiziksel enerjiyi arttırmaktadır.

¹⁰ Müziğin grup psikoterapisi için ideal bir araç olduğu konusunda fikir birliği mevcuttur.

¹¹ Müzik, tüm sanat dalları içinde en fazla sosyal olanıdır ve yüzyıllar boyunca ortak bir deneyimi oluşturmuştur. Müziğin sosyal fonksiyonu, bireyin bir gruba veya topluma uyumunu ve aidiyetini sağlamaktır.

Tablo 14: Klip ile çalınan müziğin sade olarak dinlenilmesinden daha nitelikli olduğu düşüncesine katılmanın öğrenim durumu değişkenine göre dağılımı

Yaş	Klip ile çalınan müziğin sade olarak dinlenilmesinden daha nitelikli olduğu düşüncesine katılma			
		Evet	Hayır	Toplam
18-23	S	60	68	128
	%	46,9	53,1	42,7
24-29	S	42	47	89
	%	47,2	52,8	29,7
30-40	S	28	25	53
	%	52,8	47,2	17,7
41-50	S	12	11	23
	%	52,2	47,8	7,7
50 üzeri	S	3	4	7
	%	42,9	57,1	2,3
Toplam	S	145	155	300
	%	48,3	51,7	100,0

Kitle iletişim araçlarının tipik örneklerini oluşturan televizyon, video ve CD'lerde müziğin klip ile çalınması ve böylece dinlenilmesi müzik dünyasında müziğe farklı bir algılayış ve bakış açısı getirmiştir. Sanatçıların vücut dilini öne çıkaran bakışlar göz ve dudak yapıları ve hareketler,"müzik benim" olarak imleyen ve tahrik eden duruşlar/çekimler, müziğin sade olarak dinlenilmesinden çok daha farklı bir içerik sunmaktadır. Bu nedenle sanatçıların sadece sesleri ve sözleri değil, onların fiziki duruşları da referans olarak kabul görmeye başlamıştır.

Tablo 14'te kitle iletişim araçları vasıtasıyla müziğin klipli çalınması ve böylece dinlenilmesinin müziğin sade olarak dinlenilmesinden nitelik olarak farklılığının onanmasının öğrenim açısından farklı algılandığı görülmektedir. Bütün öğrenim gruplarında %61.3'ü klip ile çalınan ve böylece dinlenen müziğin sade olarak dinlenilmesinden daha nitelikli olduğu görüşünü benimsemektedirler. Burada klip ile çalınan müziğin sade olarak dinlenilmesinden daha nitelikli olmadığı %38.7 ile kabul edilmemektedir. Daha açıkçası bu husustaki görüşte yaklaşık %23'lük bir sapma bulunmaktadır. Özellikle lisansüstü öğrenim görenlerin klip ile çalınan ve böylece dinlenen müziğin sade olarak dinlenilmesinden daha nitelikli olduğu görüşü yaygın görülmektedir. Görsel alanda yapılan müzik/müzik programları aşkta devrim, yeni bir müzik dili ve lehçesi oluşturarak bireyleri psikolojik ve sosyal açıdan rahatlatmada beklenen başarıyı sağladığını söyleyebiliriz.

Benzer çalışmanın Nixsar örneğinde ise kitle iletişim araçları vasıtasıyla klipli müziğin çalınması ve böylece dinlenilmesinin öğrenim değişkeni açısından bütün öğrenim gruplarında %56 oranında benimsenmemektedir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Müzik, toplumların ideolojik, dinsel yapılarından giyim tarzlarına kadar geniş bir yelpazede düşünsel ve eylemsel unsurların etkisi altındadır. Sosyal yaşamda; müzik aracılığı ile kahramanlık, nefret, aşk, sevgi, umut, zevkler ve dertler enstürümental veya sözlü olarak dile getirilmekte ve paylaşılmaktadır. Her bir yörenin kendine has söylenen ve dinlenilmekte olan müziği o yöredeki bireylerin toplumsal yaşantılarına vurgu yapmakta ve toplumsal yaşamın bir aynası olabilmektedir. Bu ve benzeri nedenlerle müzik, toplumun tanımladığı sosyolojik bir olgudur ve diğer toplumsal unsurlarla iç içe geçmiş durumdadır.

Türkiye’de müzik tercihlerinin açıklanması değişik nüfus bileşenlerinin etkisinin belirlenmesinde gözükmetedir. Bu nedenle, bu çalışma söz konusu karmaşıklığı çözmeye amacına yöneltilmiş bir çalışma olarak düşünölmelidir. Günümüzde, müziğe ilginin bir yansıması olan bu türden bilimsel araştırmalar modem Türkiye'nin toplumsal yapısına ilişkin kayıp halkalardan birini bularak yerine oturtma ve tüm toplum içinde bir kültür ögesi olan müziğin önemini ortaya çıkarma olarak değerlendirilmelidir.

Bilimsel bir disiplin olarak müzikoloji, müzik etkinliklerinin üretimini, icrasını, dağıtımını ve tüketimini toplumsal kültür içinde işlevsel ve yapısal özellikleri ile bilimsel yöntem ve tekniklerle incelese de müzik, toplumsal kültür içinde diğerkültür öğeleriyle ilişki içinde sosyolojisinin konusu olmaktadır. Zira bir toplumun müziği, kendi hayat tarzına, dünya görüşüne, gelenek vb. göre oluşup biçimlendiğinden, müzik anlayışı/tercihi toplumdan topluma ve aynı toplum içinde kişiden kişiye değişmektedir.

Çalışmada müzik tercih eğilimleri, a. Müzik türlerinde tercih eğilimleri, b. Müzik tercihlerinde bireysel ve sosyal faktörler, c. Müziğe atfedilen edilen kutsallık olmak üzere üç başlık halinde değerlendirilebilir bulunmuştur:

1. Çalışmada, müzik tercih eğilimleri dört seçenekli olarak ele alınmıştır. Ankete katılanların %85-90’ının müzikle ilgili olduğu sonucuna varılmıştır. Toplumumuzda Türk Halk Müziği, Türk Sanat Müziği, Tasavvuf Müziği, Marş, Pop, Arabesk, Enstrümental Müzik, Rack gibi müzik çeşitleri genel kabul gören müzik türleri olarak ele alınmıştır. Ankete katılanların birinci derecede Türk halk müziğini ikinci derecede ise pop müziği tercih ettikleri görölmektedir. Evlenme süreçleri ile ilgili törenlerde kullanılan müziğin ise cinsiyet değişkenine göre farklılaştığı ve kadınların evlilik törenlerinde tercih edilen müzik türlerinde erkek cinsiyetine göre daha çok savrulduğu görölmektedir.

Dindarlık düzeyi açısından müzik tercihlerinin dini faktörlerin etkisi altında karmaşık bir yapı sergilediği görölmektedir. Dindarların genellikle sözlü müzik olarak Türk halk müziğini ve Pop müziği dinledikleri anlaşılmaktadır.

2. Bireylerin müzik tercihlerinde kişisel tercihleri ön plana çıkarmaktadır. Araştırma alanında bireylerin Biyolojik, Psikolojik ve Sosyal rahatlık sağlamada müzikten yararlandıkları söylenebilir. Müziğin milli ve dini duyguları harekete geçirdiğine inanılmakta sesin her türlüşünün kendi bağlamı içinde bir mana taşıdığı belirginlik kazanmaktadır. Kitle iletişim araçları vasıtasıyla müziğin klipli çalınması ve böylece dinlenilmesinin müziğin sade olarak dinlenilmesinden nitelik olarak farklılığının onanmasının öğrenim açısından farklı algılandığı görölmektedir.

3. Toplumumuz, mensubu bulunduğu İslam dininin dayandığı temel paradigmalara bağlı kalarak kendine özgü bir müzik anlayışı ve pratiği oluşturmuştur.

KAYNAKÇA

- KUŞOĞLU, M. Oğuzhan. “Müzikoloji Nedir?”, *Türk Dünyası Araştırmaları dergisi*, S. 132, s. 181-188.
GÜNEŞ, Mustafa. “Efe-Zeybek Kültürü ve Kütahya Türküleri”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, S. 149, s. 57-66
ERSİN, Aydoğdu. “Türk’ü Söyler Türküler”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, S.3, s. 203-206
GÜNDÜZ, Aka. “İntikam Türküsü (Şiir)”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, S.7, s. 80
BAYBOSİNOVA U. M. “Seyhun Boyundaki İslamî Aydınlanma ve Edebî – Müziksel Etkileri”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, S. 134, s. 93-99.
AÇIKGÖZ Halil. “Aydil Erol; Şarkılarla, Şiirlerle, Türkülerle ve Tarihi Örneklerle Adlarımız”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, S.72, s. 169-171.
BAŞGİL A. Fuat (1991). *Din ve Laiklik*, İstanbul: Yağmur Yayınları.
DÖNMEZER, Sulhi (1982). *Sosyoloji*, Ankara: Savaş Yayınevi.
DUYGULU, M. “Alevi-Bektaşî Müziği”, *Cem Dergisi*. 91-7.

- GÜNAY, Ünver (1998). *Din Sosyolojisi*, İstanbul: İnsan Yayınları.
- GÜNAY, Ünver (1986). "Modem Sanayi Toplumunda Din I", *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 3.
- ERSEVEN, İ. (1990). *Cem Aleviler'de Semah*, İstanbul: Ant Yayınları.
- FARUKİ Losi LI (1985). *İslam'a Göre Müzik ve Müzisyenler*, (Çev: Ü. Taha Yardım), İstanbul: Akabe Yayınları.
- MARDHALL, Gordon (1991). *Sosyoloji Sözlüğü*, (Çev. Akinhay, Derya kömürücü), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- MORAN, Berna (1994). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, İstanbul: Cem Yayınları.
- MAALOUF, Amin (2004). *Ölümcül Kimlikler*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Mostar, Nisan 2006, 14
- Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Sözlük, Türdav Yayınları, İstanbul, 1987
- ORANSOY Gültekin. "Cumhuriyetin İlk Elli Yılında Geleneksel Sanat Musikimiz", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt: VI.
- ÖKSÜZ, E. (1991). "Körfez Savaşı Sonrasında Kuzey Irak Meselesi ve Dış Politika Girdaplarımız", *Türk Dili ve Millî Bütünlüğümüz*, Açık Oturumlar Dizisi:12, İstanbul: Aydınlar Ocağı Yayını.
- POLOMA, Margarede (1993). *Çağdaş Sosyoloji Kurumları* (Çeviren, Hayriye Erbaş) Ankara.
- SARAÇOĞLU, Ekrem (1993). *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*, İstanbul: Otağ Yayınları.
- SUVAİ, Aydın (1999). *Kimlik Sorunu, Ulusallık ve Türk Kimliği*, Ankara: Öteki Yayınları.
- TABLAMACIOĞLU Mehmet(1962). "Yaşlara Göre Dini Yaşayışın Şiddet ve Kesafeti Üzerine Bir Anket, Ankara Üniversitesi", *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: X.
- TUNALI, İsmail (1984). *Eстетik*, İstanbul: Cem Yayınları.
- TÜRKDOĞAN, Orhan (2004). *Milli Kültür Modernleşme ve İslam*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- TÜRKDOĞAN, Orhan (1998). *Güneydoğu Kimliği*, İstanbul: ALFA Basım Yayım Dağıtım.
- ÖZCAN, Nuri (1994). "Dini Müzik", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt:9, İstanbul.
- ÖZKAN, İsmail Hakkı (1994). *Türk Musikisi Nazariyatı ve Usulleri*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- OZANKAYA, Özer(1995). *Toplumbilim*, İstanbul: Cem Yayınları.
- VURAL, Yıldırım (2003). "Sufi Müziği- Kavval Müziği-1", *İnsancıl Dergisi*, 2003-4.
- ULUDAĞ, Süleyman (1976). *İslam Açısından Müzik ve Sema'*, Bursa: Uludağ Yayınları.
- WEBER, Max (1998). *Sosyoloji Yazıları*, Çev. Taha Parla, İstanbul: İletişim Yayınları, İstanbul.
7. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi 26-30 Haziran 2006 Gaziantep/Türkiye-Recep Cengiz, Çeşitli Nüfus Bileşenlerine Göre Müzik Tercih Eğilimleri; Tokat/Niksar Örneği
- <http://www.karakalem.net>
- <http://www.islamiyetgercekleri.org>
- <http://www.turkuler.com>, Uğur Alpagut
- <http://www.turkmusikisi.com/makaleler>
- <http://www.kanka.com>
- <http://www.evligim.com>